

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT
OŚRODEK INFORMACJI

629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04
693 - 58 - 95, 625 - 76 - 23

UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
00 - 503 W A R S Z A W A
TELEFAX 629 - 40 - 89

INTERNET

<http://www.cbos.pl>

E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/88/2000

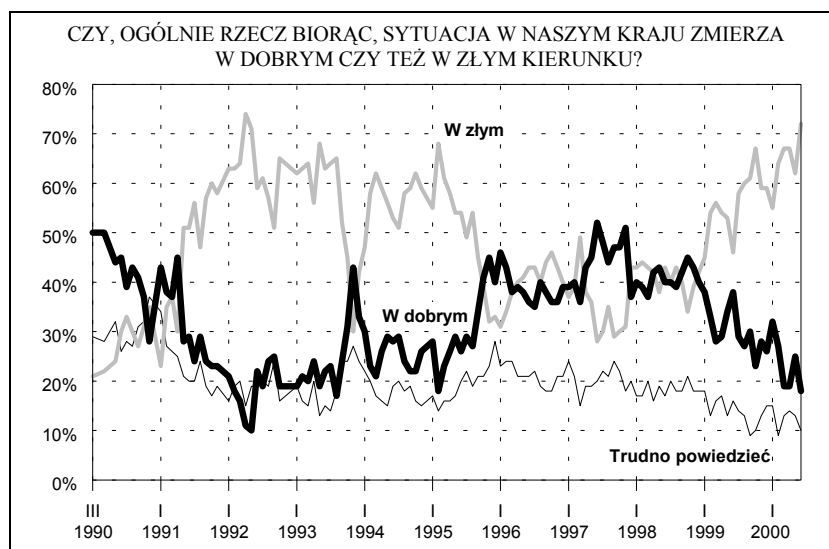
NASTROJE SPOŁECZNE W CZASIE KRYZYSU KOALICJI AWS-UW

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, CZERWIEC 2000

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

- ◆ W czerwcu wyraźnie pogorszyły się oceny rozwoju ogólnej sytuacji w kraju. Przybyło (z 62% do 72%) ankietowanych, którzy uważają, że sytuacja w Polsce zmierza w złym kierunku, ubyło zaś (z 25% do 18%) oceniających ją pozytywnie.

- ◆ Znacznie pogorszyły się opinie o sytuacji politycznej. Wzrósł odsetek ocen negatywnych (z 44% do 63%), spadł zaś - ocen neutralnych (z 36% do 25%) i pozytywnych (z 9% do 4%).
- ◆ Nieco gorsze niż w maju są oceny stanu gospodarki, nieznacznie pogorszyły się też opinie o warunkach materialnych i poziomie życia ankietowanych i ich rodzin. Stabilne pozostają ogólne oceny sytuacji w zakładach pracy respondentów.
- ◆ Bardziej pesymistyczne niż w poprzednim miesiącu są przewidywania dotyczące sytuacji politycznej i gospodarczej w najbliższym roku, nieznacznie pogorszyły się też prognozy rozwoju ogólnej sytuacji w Polsce. Stabilne pozostały ogólne prognozy dotyczące kondycji zakładów pracy ankietowanych, a także poziomu życia respondentów i ich rodzin.

Kryzys koalicyjny negatywnie odbił się na nastrojach społecznych. Przede wszystkim drastycznie pogorszyły się oceny sytuacji politycznej oraz - w mniejszym stopniu - opinie o rozwoju ogólnej sytuacji w kraju. Nieco gorsze niż w maju są oceny stanu gospodarki Polski, nieznacznie pogorszyły się też opinie o warunkach materialnych i poziomie życia respondentów i ich rodzin. Bardziej pesymistyczne niż przed miesiącem są przewidywania dotyczące sytuacji politycznej i gospodarczej w najbliższym roku, nieznacznie pogorszyły się też prognozy rozwoju ogólnej sytuacji w Polsce.

OCENY

W porównaniu z sondażem majowym wyraźnie pogorszyły się oceny rozwoju ogólnej sytuacji w kraju¹. Przybyło (o 10 punktów) ankietowanych, którzy uważają, że sytuacja w Polsce zmierza w złym kierunku, ubyło zaś (o 7 punktów) oceniających ją pozytywnie. Tak krytyczne oceny biegu wydarzeń w kraju notowaliśmy w minionym dziesięcioleciu trzykrotnie - w latach '92 i '93 oraz ostatnio w roku '95.

Tabela 1

Czy, ogólnie rzecz biorąc, sytuacja w naszym kraju zmierza w dobrym czy też w złym kierunku?	Wskazania respondentów według terminów badań											
	VII	VIII	IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI
	1999						2000					
	w procentach											
W dobrym	29	27	30	23	28	26	32	27	19	19	25	18
W złym	58	60	61	67	59	59	55	64	67	67	62	72
Trudno powiedzieć	14	13	9	10	13	15	13	9	13	14	13	10

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (121) przeprowadzono w dniach 1-6 czerwca 2000 roku, czyli w czasie ostatniej fazy kryzysu w koalicji AWS-UW (bezpośrednio przed jej rozwiązaniem), na 1098-osobowej reprezentatywnej próbie losowo-adresowej dorosłych mieszkańców Polski.

We wszystkich grupach społeczno-demograficznych zdecydowanie przeważają opinie, że sytuacja w Polsce zmierza w złym kierunku. Ogólnie rzecz biorąc, odsetki osób wyrażających aprobatę rozwoju ogólnej sytuacji w kraju są wyższe wśród osób znajdujących się w dobrym położeniu społecznym - mających wyższe wykształcenie, najlepiej sytuowanych, zadowolonych z warunków materialnych swoich gospodarstw domowych, a także wśród młodzieży (w wieku od 18 do 24 lat), szczególnie tej, która jeszcze się uczy lub studiuje. Natomiast negatywne opinie najczęściej wyrażają respondenci najgorzej sytuowani, niezadowoleni z kondycji materialnej swoich rodzin, bezrobotni, a spośród grup zawodowych - rolnicy i robotnicy wykwalifikowani.

Oceny w tej sprawie są zróżnicowane także w zależności od orientacji politycznej respondentów oraz deklarowanych przez nich sympatii partyjnych - prawicowe poglądy polityczne wiążą się ze stosunkowo większą akceptacją, natomiast lewicowe wyraźnie sprzyjają krytycyzmowi.

Największą aprobatę kierunku rozwoju sytuacji w kraju nadal rejestrujemy w elektoracie UW, chociaż w stosunku do maja wyraźnie wzrósł w tej grupie odsetek opinii negatywnych. Znacznie bardziej krytyczna jest ocena elektoratu AWS, w którym przeważa przekonanie, że sytuacja w naszym kraju zmierza w złym kierunku. Krytycyzm zdecydowanie dominuje natomiast wśród wyborców partii opozycyjnych oraz w pozostałych grupach.

Tabela 2

Potencjalne elektoraty partii i ugrupowań politycznych	Ocena kierunku rozwoju sytuacji w kraju*			
	dobry		zły	
	V 2000	VI 2000	V 2000	VI 2000
	w procentach			
UW	64	61	17	32
AWS	45	37	42	48
SLD	15	11	78	81
PSL	15	8	73	87
Niezdecydowani	24	15	62	67
Niezamierzający głosować	18	12	67	83
* Pominięto „trudno powiedzieć”.				

Drastycznie pogorszyły się opinie o sytuacji politycznej. Odnotowaliśmy gwałtowny wzrost odsetka ocen negatywnych (o 19 punktów) oraz spadek ocen neutralnych (o 11 punktów) i pozytywnych (o 5 punktów). Równie krytycznie sytuacja polityczna w kraju oceniana była w minionej dekadzie trzykrotnie - w latach '92 i '93 oraz ostatnio w roku '95.

Tabela 3

Jak Pan(i) ogólnie ocenia obecną sytuację polityczną w Polsce? Czy jest ona:	Wskazania respondentów według terminów badań											
	VII	VIII	IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI
	1999						2000					
	w procentach											
- dobra	11	9	9	6	10	8	8	8	5	5	9	4
- ani dobra, ani zła	35	36	36	35	38	40	41	37	32	34	36	25
- zła	41	44	45	50	43	44	42	47	52	51	44	63
Trudno powiedzieć	14	11	10	9	9	8	9	8	10	9	11	8

Im badani są lepiej wykształceni, tym więcej wśród nich osób negatywnie oceniających obecną sytuację polityczną. Spośród grup społeczno-zawodowych najbardziej krytyczni są jednak robotnicy wykwalifikowani i - w drugiej kolejności - przedstawiciele kadry kierowniczej i inteligencji oraz pracowników umysłowych niższego szczebla. Zwracają natomiast uwagę stosunkowo częste (w granicach 10%) oceny pozytywne wśród pracujących na własny rachunek - zarówno w rolnictwie, jak i poza nim. Zdecydowanie najmniej krytycznie oceniają obecną sytuację polityczną uczniowie i studenci. Ocena ta zależy także od orientacji politycznej ankietowanych - lewicowa wyraźnie sprzyja krytycyzmowi, prawicowa powoduje natomiast, że jest on znacznie mniej nasilony.

W porównaniu z sondażem majowym nieco gorsze są także opinie o sytuacji gospodarczej kraju (4-punktowy wzrost odsetka ocen krytycznych, 3-punktowy spadek pozytywnych). Nadal większość badanych (64%) określa stan gospodarki jako zły, jedna czwarta jako przeciętny, a tylko 6% ocenia go pozytywnie. Od marca br. niezadowolenie z sytuacji gospodarczej kraju utrzymuje się na wyjątkowo niskim poziomie, w zasadzie nienotowanym od połowy lat dziewięćdziesiątych.

Tabela 4

Jak Pan(i) ogólnie ocenia obecną sytuację gospodarczą w Polsce? Czy jest ona:	Wskazania respondentów według terminów badań											
	VII	VIII	IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI
	1999						2000					
	w procentach											
- dobra	10	8	10	8	10	10	12	12	7	8	9	6
- ani dobra, ani zła	30	26	27	28	34	33	33	30	28	28	26	25
- zła	53	60	60	60	53	52	50	55	61	59	60	64
Trudno powiedzieć	7	6	4	4	3	5	5	3	4	5	5	5

We wszystkich grupach społeczno-demograficznych negatywne oceny sytuacji gospodarczej zdecydowanie przeważają nad pozytywnymi. Nieco lepiej niż pozostali stan gospodarki kraju postrzegają badani znajdujący się w najlepszym położeniu społecznym - przedstawiciele kadry kierowniczej i inteligencji, żyjący w dobrych warunkach materialnych, najlepiej sytuowani, mający wyższe wykształcenie oraz młodzież (w wieku od 18 do 24 lat), a szczególnie uczniowie i studenci. Największy krytycyzm przejawiają natomiast ludzie znajdujący się w gorszym położeniu społeczno-ekonomicznym - przede wszystkim rolnicy (91% ocen negatywnych i żadnej pozytywnej), ludzie gorzej sytuowani i wykształceni, niezadowoleni ze swoich warunków materialnych, mieszkańcy wsi i małych miast. Opinie o sytuacji gospodarczej zależą także od poglądów politycznych. Prawicowa orientacja sprzyja ocenom bardziej pozytywnym, lewicowa i centrowa powoduje wyraźne nasilenie krytycyzmu.

Na poziomie ogólnym stabilne pozostają też opinie o sytuacji w zakładach pracy respondentów. Są one wyraźnie podzielone: niemal jedna trzecia aktywnych zawodowo (31%) wystawia oceny pozytywne, tyle samo osób (31%) - przeciętne i nieco więcej (36%) krytyczne. Opinie w tej kwestii różnią się jednak w zależności od sektora gospodarki, w którym usytuowane są zakłady. Pracujący w sektorze prywatnym poza rolnictwem lepiej oceniają sytuację w swoich zakładach niż zatrudnieni w spółkach o własności mieszanej - prywatnej i państwowej oraz w instytucjach państwowych i publicznych. Niezmiennie najgorsze opinie w tej sprawie mają rolnicy w gospodarstwach indywidualnych, ich oceny nie zmieniły się jednak w porównaniu z majowymi. Pogorszyły się natomiast oceny pracujących

w spółkach o własności mieszanej, prywatnej i państwowej (wzrost ocen negatywnych o 9 punktów i spadek pozytywnych o 5 punktów) oraz zatrudnionych w sektorze prywatnym poza rolnictwem (spadek ocen pozytywnych o 5 punktów, wzrost negatywnych o 3 punkty). Poprawiły się jedynie oceny pracujących w instytucjach państwowych i publicznych (wzrost opinii pozytywnych o 9 punktów, spadek przeciętnych o 7 punktów).

Tabela 5

Jak Pan(i) ogólnie ocenia obecną sytuację w Pana(i) zakładzie pracy? Czy jest ona:	Wskazania respondentów według terminów badań											
	VII	VIII	IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI
	1999						2000					
	w procentach											
Respondenci aktywni zawodowo (ogółem)												
N=	546	537	570	559	556	549	562	550	644	509	555	550
– dobra	30	32	27	31	33	32	32	29	31	30	30	31
– ani dobra, ani zła	24	27	33	26	30	30	30	31	33	31	33	31
– zła	44	40	37	40	35	35	35	37	33	36	34	36
Trudno powiedzieć	2	1	3	3	2	4	3	2	3	3	3	2
Pracownicy instytucji państwowych i publicznych												
– dobra	27	29	24	24	33	26	33	30	28	23	26	35
– ani dobra, ani zła	20	32	37	32	34	33	33	34	32	34	35	28
– zła	52	38	38	39	33	38	34	35	38	38	37	36
Trudno powiedzieć	1	1	1	5	1	3	0	1	2	5	3	0
Pracujący w spółkach o własności prywatnej i państwowej												
– dobra	36	52	33	37	40	41	44	30	37	37	43	38
– ani dobra, ani zła	20	16	28	27	28	31	27	36	37	34	30	27
– zła	42	30	37	33	30	22	26	33	23	28	23	32
Trudno powiedzieć	2	2	2	3	2	6	2	1	3	2	4	3
Pracujący w sektorze prywatnym poza rolnictwem												
– dobra	37	38	35	49	41	41	41	45	41	40	41	36
– ani dobra, ani zła	36	38	40	25	32	31	35	32	39	30	35	40
– zła	24	23	23	25	23	25	20	21	18	27	20	23
Trudno powiedzieć	3	1	2	1	4	3	4	2	3	2	3	2
Pracujący w indywidualnych gospodarstwach rolnych												
– dobra	9	0	3	2	8	14	3	5	1	1	2	1
– ani dobra, ani zła	13	6	12	5	18	23	16	13	5	19	25	21
– zła	78	94	81	90	72	64	81	82	94	80	73	74
Trudno powiedzieć	0	1	4	3	2	0	0	0	0	0	0	3

Opinie o sytuacji w zakładach pracy są silnie związane przede wszystkim z poziomem wykształcenia, dochodów przypadających na osobę w rodzinie respondentów oraz z oceną warunków materialnych ich gospodarstw domowych. Ogólnie rzecz biorąc, im niższy status społeczny i materialny ankietowanych, tym gorsze oceny sytuacji w ich zakładach pracy. Szczególnie krytyczni są w tej kwestii rolnicy (82% ocen negatywnych i tylko 1% pozytywnych).

W stosunku do maja nieznacznie pogorszyły się oceny warunków materialnych gospodarstw domowych (3-punktowy wzrost odsetka opinii negatywnych i taki sam spadek przeciętnych). Nadal ponad dwie piąte ankietowanych określa je jako „ani dobre, ani złe”, ponad jedna trzecia wyraża niezadowolenie, a jedna piąta ocenia je pozytywnie.

Tabela 6

Jak Pan(i) ocenia obecne warunki materialne swojego gospodarstwa domowego? Czy są one:	Wskazania respondentów według terminów badań											
	VII	VIII	IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI
	1999						2000					
	w procentach											
- dobre	19	24	19	21	24	23	22	22	17	22	21	21
- ani dobre, ani złe	47	43	45	46	45	43	46	47	43	46	46	43
- złe	33	32	36	33	30	33	32	31	40	32	33	36

Nieco pogorszyły się też opinie o ogólnie pojmowanym poziomie życia badanych i ich rodzin (wzrost ocen negatywnych o 4 punkty, spadek przeciętnych o 3 punkty). Obecnie połowa badanych deklaruje, że ich rodzinom żyje się średnio („ani dobrze, ani źle”), prawie jedna trzecia ocenia poziom życia jako zły, a jedna piąta jako dobry.

Tabela 7

Czy obecnie Panu(i) i Pana(i) rodzinie żyje się:	Wskazania respondentów według terminów badań											
	VII	VIII	IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI
	1999						2000					
	w procentach											
- dobrze	24	25	22	22	26	23	23	24	19	23	22	21
- ani dobrze, ani źle	50	49	52	50	52	49	51	50	50	49	52	49
- źle	25	26	26	28	22	27	26	26	31	28	26	30
Trudno powiedzieć	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0

Zrozumiałe, że oceny warunków materialnych gospodarstw domowych respondentów i poziomu życia ich rodzin są silnie powiązane z położeniem społeczno-ekonomicznym, a także - choć słabiej - z sytuacją życiową oraz miejscem zamieszkania. Im wyższe miesięczne dochody *per capita* w rodzinie, wykształcenie, status zawodowy respondenta, tym częstsze pozytywne oceny poziomu życia i warunków materialnych własnej rodziny. Pozytywnymi opiniami wyróżniają się też uczniowie i studenci. Natomiast im gorsze jest położenie badanych, tym wyższy wśród nich odsetek wyrażających niezadowolenie z kondycji materialnej swoich rodzin. Szczególnie wysoki jest on wśród osób będących w najtrudniejszej sytuacji życiowej - najgorzej sytuowanych, bezrobotnych, rencistów oraz rolników. Odsetek niezadowolonych jest większy także wśród mieszkańców wsi niż miast. Dane te wskazują na silne zróżnicowanie kondycji materialnej polskich rodzin. Opinie w tej sprawie - przede wszystkim te, które odnoszą się do warunków materialnych gospodarstwa domowego, zależą również od poglądów politycznych. W grupie ankietowanych o prawicowej orientacji politycznej oceny pozytywne równoważą się z negatywnymi, natomiast wśród sytuujących swoje poglądy w centrum i na lewicy wyraźnie przeważa krytycyzm.

PROGNOZY

W porównaniu z sondażem majowym odnotowaliśmy nieznaczne pogorszenie prognoz dotyczących rozwoju ogólnej sytuacji w Polsce (wzrost odsetka pesymistów o 3 punkty, spadek optymistów o 2 punkty). Nadal ponad dwie piąte ankietowanych uważa, że w najbliższym roku sytuacja w kraju się nie zmieni, nieco mniej osób spodziewa się jej pogorszenia i tylko co dziesiąty wyraża nadzieję na poprawę.

Tabela 8

Jak Pan(i) sądzi, czy w ciągu najbliższego roku sytuacja w Polsce poprawi się, pogorszy czy też się nie zmieni?	Wskazania respondentów według terminów badań											
	VII	VIII	IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI
	1999						2000					
	w procentach											
Poprawi się	14	13	13	11	15	12	17	14	10	11	12	10
Nie zmieni się	41	39	44	46	43	46	46	45	43	44	44	43
Pogorszy się	36	41	37	36	33	34	31	37	38	36	36	39
Trudno powiedzieć	9	7	6	7	9	8	6	5	9	9	8	8

Prognozy te silnie wiążą się z poglądami politycznymi - opcja prawicowa sprzyja przewidywaniom optymistycznym, lewicowa zaś - pesymistycznym. Zdecydowanie najwięcej optymistów jest wśród potencjalnych wyborców UW, znacznie mniej zaś wśród zwolenników AWS. W elektoratach opozycyjnych oraz wśród osób niezdecydowanych pesymizm jest znacznie częstszy niż nadzieja na poprawę sytuacji w kraju (wśród wyborców SLD pesymiści niemal siedmiokrotnie przeważają nad optymistami, w elektoracie PSL - dziewięciokrotnie).

Tabela 9

Potencjalne elektoraty partii i ugrupowań politycznych	Prognoza rozwoju ogólnej sytuacji w kraju*					
	poprawa		bez zmian		pogorszenie	
	V 2000	VI 2000	V 2000	VI 2000	V 2000	VI 2000
	w procentach					
UW	35	34	51	46	9	13
AWS	20	24	45	46	25	19
SLD	7	7	42	42	47	46
PSL	9	6	48	36	32	52
Niezdecydowani	12	7	46	54	29	27
Niezamierzający głosować	10	5	38	41	44	50
* Pominięto „trudno powiedzieć”.						

Bardziej pesymistyczne niż w maju są przewidywania sytuacji politycznej w kraju. Wzrosła (o 8 punktów) liczba osób spodziewających się jej pogorszenia, zmalała natomiast (o 9 punktów) tych, którzy nie oczekują zmian. Niemal nie zmienił się odsetek badanych, którzy wyrażają nadzieję na poprawę sytuacji politycznej.

Tabela 10

Czy, Pana(i) zdaniem, w ciągu najbliższego roku sytuacja polityczna w Polsce:	Wskazania respondentów według terminów badań											
	VII	VIII	IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI
	1999						2000					
	w procentach											
- poprawi się	11	11	12	14	13	12	12	11	8	10	13	14
- nie zmieni się	49	50	51	49	55	56	57	58	54	53	57	48
- pogorszy się	24	23	24	24	20	22	19	20	26	22	17	25
Trudno powiedzieć	16	16	13	13	12	10	12	11	12	15	12	13

Pesymizm wzrósł także w odniesieniu do sytuacji gospodarczej w najbliższym roku. Zwiększyła się (o 6 punktów) liczba osób przewidujących jej pogorszenie, zmalała zaś (też o 6 punktów) tych, którzy nie spodziewają się zmian. Stabilny pozostał odsetek badanych mających nadzieję na poprawę stanu gospodarki.

Tabela 11

Czy, Pana(i) zdaniem, w ciągu najbliższego roku sytuacja gospodarcza w Polsce:	Wskazania respondentów według terminów badań											
	VII	VIII	IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI
	1999						2000					
	w procentach											
– poprawi się	15	14	15	13	17	14	16	15	10	13	13	13
– nie zmieni się	44	40	42	47	47	52	52	53	49	48	53	47
– pogorszy się	29	35	35	30	27	27	22	26	30	29	25	31
Trudno powiedzieć	12	11	9	10	9	8	10	6	10	10	9	9

Na poziomie ogólnym nie zmieniły się prognozy dotyczące kondycji zakładów pracy respondentów. Nadal niemal połowa aktywnych zawodowo uważa, że w najbliższym czasie sytuacja w ich zakładach pracy się nie zmieni, jedna czwarta spodziewa się pogorszenia, a ponad jedna szóstka wyraża nadzieję na poprawę.

Opinie w tej kwestii różnią się jednak w zależności od sektora gospodarki, w którym usytuowane są zakłady. Najkorzystniejsze są prognozy zatrudnionych w spółkach o własności mieszanej - prywatnej i państwowej (niezmienione w stosunku do maja) oraz pracowników instytucji państwowych i publicznych, których oceny się poprawiły (wzrost prognoz pozytywnych o 7 punktów). Mniej optymistyczne są przewidywania pracowników sektora prywatnego poza rolnictwem, które wyraźnie się pogorszyły (spadek prognoz optymistycznych o 11 punktów, wzrost pesymistycznych o 4 punkty). Zdecydowanie najbardziej pesymistyczne, choć lepsze niż w maju (wzrost ocen pozytywnych o 10, spadek negatywnych o 8 punktów) są przewidywania osób pracujących w indywidualnych gospodarstwach rolnych.

Tabela 12

Czy, Pana(i) zdaniem, w ciągu najbliższego roku sytuacja w Pana(i) zakładzie pracy:	Wskazania respondentów według terminów badań											
	VII	VIII	IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI
	1999						2000					
	w procentach											
Respondenci aktywni zawodowo (ogółem)												
N=	544	542	569	555	565	552	566	548	641	512	555	557
– poprawi się	16	16	20	13	20	19	17	14	15	12	17	17
– pozostanie bez zmian	45	44	49	50	47	45	51	48	50	53	50	48
– pogorszy się	31	31	23	27	26	26	22	29	25	25	24	25
Trudno powiedzieć	9	9	8	9	7	10	10	9	9	10	9	10
Pracownicy instytucji państwowych i publicznych												
– poprawi się	11	13	18	15	17	15	14	9	9	10	13	20
– pozostanie bez zmian	46	48	47	47	53	45	56	56	53	55	50	48
– pogorszy się	37	28	28	30	26	32	22	28	28	26	26	25
Trudno powiedzieć	6	11	7	8	4	8	8	7	9	9	11	7
Pracujący w spółkach o własności prywatnej i państwowej												
– poprawi się	20	21	21	12	16	30	25	12	17	16	22	22
– pozostanie bez zmian	43	44	56	60	44	40	47	48	56	54	49	46
– pogorszy się	26	28	18	21	33	21	22	28	16	19	19	20
Trudno powiedzieć	11	8	5	7	6	10	6	12	11	10	10	13
Pracujący w sektorze prywatnym poza rolnictwem												
– poprawi się	20	21	22	15	31	23	22	26	24	13	24	13
– pozostanie bez zmian	49	49	55	58	48	51	55	50	51	53	56	58
– pogorszy się	20	20	13	19	11	16	14	17	16	24	12	16
Trudno powiedzieć	10	10	10	8	10	11	10	8	9	9	8	13
Pracujący w indywidualnych gospodarstwach rolnych												
– poprawi się	12	3	12	5	17	10	12	2	2	6	3	13
– pozostanie bez zmian	26	23	36	31	33	41	37	35	40	51	40	36
– pogorszy się	60	69	46	46	47	45	46	54	58	38	57	49
Trudno powiedzieć	2	5	6	18	4	3	5	9	0	5	0	3

W stosunku do maja bez zmian pozostają przewidywania dotyczące poziomu życia respondentów i ich rodzin. Co drugi badany uważa, że za rok jemu i jego rodzinie będzie się żyło tak samo jak obecnie, a pesymiści zdecydowanie przeważają nad optymistami.

Tabela 13

Jak Pan(i) sądzi, czy za rok Panu(i) i Pana(i) rodzinnie będzie się żyło:	Wskazania respondentów według terminów badań											
	VII	VIII	IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI
	1999						2000					
	w procentach											
– lepiej	15	14	16	14	16	12	17	14	13	15	13	14
– tak samo	44	44	49	47	49	48	51	53	52	48	52	49
– gorzej	29	30	26	29	23	31	24	26	26	24	25	27
Trudno powiedzieć	12	12	9	10	12	10	8	7	9	13	10	10

★

★

★

Wydarzenia poprzedzające ostateczny rozpad rządzącej koalicji spowodowały znaczne pogorszenie się nastrojów społecznych, szczególnie związanych ze sferą makrospołeczną. Przede wszystkim załamały się oceny obecnej sytuacji politycznej oraz rozwoju ogólnej sytuacji w kraju. Tak krytyczne opinie w tej dziedzinie notowaliśmy w minionym dziesięcioleciu tylko trzykrotnie - w latach '92 i '93 oraz ostatnio w roku '95. Nieco gorsze niż w maju są także oceny sytuacji gospodarczej kraju, trzeba jednak pamiętać, że od marca br. niezadowolenie ze stanu gospodarki utrzymuje się na wyjątkowo wysokim poziomie, w zasadzie nienotowanym od połowy lat dziewięćdziesiątych². Kryzys rządowy negatywnie odbił się także na społecznych prognozach dotyczących sytuacji politycznej i gospodarczej w Polsce w najbliższym roku.

Trzeba jednak podkreślić, że ostatnie wydarzenia niemal nie wpłynęły na oceny i prognozy odnoszące się do kondycji zakładów pracy respondentów oraz ich gospodarstw domowych, a więc na te sfery życia, które oceniane są na podstawie osobistych doświadczeń ludzi.

Opracowała
Bogna WCIÓRKA

² Zob komunikat CBOS „Nastroje społeczne w maju”, maj 2000 (oprac. Bogna Wciórka).

A N E K S

Tabela 1. Czy, ogólnie rzecz biorąc, sytuacja w naszym kraju zmierza w dobrym czy też w złym kierunku?

	(%)			
	W dobrym	W złym	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	18	72	10	1097
Płeć				
Mężczyźni	19	74	7	521
Kobiety	17	71	12	576
Wiek				
18-24 lat	38	55	7	157
25-34	17	74	9	193
35-44	15	75	10	207
45-54	13	80	7	235
55-64	18	70	13	122
65 lat i więcej	13	73	13	183
Miejsce zamieszkania				
Wieś	14	76	11	403
Miasto do 20 tys.	17	74	9	142
20-100 tys.	16	74	10	227
101-500 tys.	21	68	10	201
501 tys. i więcej mieszk.	31	62	7	125
Wykształcenie				
Podstawowe	12	76	12	305
Zasadnicze zawodowe	14	77	9	287
Średnie	22	70	8	405
Wyższe	33	56	11	100
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	21	66	12	65
Prac.umysł.niż.szczębla	20	75	5	114
Pracownicy fiz.-umysł.	26	67	7	99
Robotnicy wykwalifikowani	11	84	5	106
Robotnicy niewykwalifik.	19	76	5	40
Rolnicy	19	81	0	59
Pracujący na własny rach.	25	67	8	51
Bierni zawodowo				
Renciści	13	71	16	126
Emeryci	15	72	13	208
Uczniowie i studenci	40	50	10	74
Bezrobotni	6	80	14	96
Gospodynie domowe i inni	15	72	13	59
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	20	76	5	212
spółce właścicieli				
prywatnych i państwa	20	71	9	105
sekt. pryw. poza rolnict.	24	67	9	172
prywatnym gosp. rolnym	18	78	5	75
Dochody na jedną osobę				
Do 275 zł	9	81	10	154
276-399	12	79	10	133
400-549	16	76	9	233
550-799	15	75	10	180
Powyżej 799 zł	31	62	6	165
Ocena własnych war. mater.				
Złe	7	83	10	393
Średnie	20	70	11	467
Dobre	34	58	8	235
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	18	69	13	79
Raz w tygodniu	17	72	11	573
1-2 razy w miesiącu	17	76	7	162
Kilka razy w roku	25	68	7	186
W ogóle nie uczestniczy	15	75	10	95
Poglądy polityczne				
Lewica	11	82	7	349
Centrum	18	74	8	267
Prawica	33	58	9	232
Trudno powiedzieć	14	69	17	248

Tabela 2. Jak Pan(i) ogólnie ocenia obecną **sytuację polityczną** w Polsce? Czy jest ona:

(%)

	dobra	ani dobra, ani zła	zła	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	4	25	63	8	1098
Płeć					
Mężczyźni	5	23	68	3	521
Kobiety	3	27	57	13	577
Wiek					
18-24 lat	6	39	44	11	157
25-34	3	22	70	6	194
35-44	4	24	67	6	207
45-54	4	21	69	6	235
55-64	5	23	66	5	122
65 lat i więcej	4	24	56	16	183
Miejsce zamieszkania					
Wieś	4	25	61	10	403
Miasto do 20 tys.	3	28	63	7	142
20-100 tys.	3	21	68	8	228
101-500 tys.	7	26	59	8	201
501 tys. i więcej mieszk.	4	27	64	5	125
Wykształcenie					
Podstawowe	4	24	58	14	305
Zasadnicze zawodowe	4	27	64	6	288
Średnie	4	26	63	6	405
Wyższe	7	20	70	3	100
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	7	21	70	2	65
Prac. umysł. niż. szczebla	3	23	66	7	114
Pracownicy fiz. - umysł.	3	25	60	12	99
Robotnicy wykwalifikowani	1	22	76	2	106
Robotnicy niewykwalifik.	7	27	54	13	41
Rolnicy	11	22	61	6	59
Pracujący na własny rach.	10	16	67	7	51
Bierni zawodowo					
Renciści	2	21	63	14	126
Emeryci	4	25	61	10	208
Uczniowie i studenci	9	46	41	3	74
Bezrobotni	1	26	63	10	96
Gospodynie domowe i inni	3	28	62	7	59
Pracuje w:					
inst. państw., publicznej	4	23	70	2	212
spółce właścicieli					
prywatnych i państwa	6	22	67	6	105
sekt. pryw. poza rolnict.	4	21	64	11	173
prywatnym gosp. rolnym	11	24	58	7	75
Dochody na jedną osobę					
Do 275 zł	4	23	65	8	154
276-399	4	24	64	8	133
400-549	4	27	61	8	234
550-799	3	21	70	5	180
Powyżej 799 zł	9	20	64	6	165
Ocena własnych war. mater.					
Złe	1	20	71	8	393
Średnie	5	27	59	9	467
Dobre	7	31	55	7	236
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	6	27	56	11	79
Raz w tygodniu	4	25	62	9	574
1-2 razy w miesiącu	7	23	63	8	162
Kilka razy w roku	3	25	67	6	186
W ogóle nie uczestniczy	3	26	63	8	95
Poglądy polityczne					
Lewica	2	21	73	4	349
Centrum	3	27	66	4	267
Prawica	9	26	58	7	232
Trudno powiedzieć	4	28	48	20	248

Tabela 3. Jak Pan(i) ogólnie ocenia obecną **sytuację gospodarczą** w Polsce? Czy jest ona:

(%)

	dobra	ani dobra, ani zła	zła	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	6	25	64	5	1098
Płeć					
Mężczyźni	8	26	64	3	521
Kobiety	5	24	64	8	577
Wiek					
18-24 lat	12	35	46	7	157
25-34	8	21	68	3	194
35-44	4	30	62	4	207
45-54	4	25	67	4	235
55-64	8	21	65	5	122
65 lat i więcej	4	15	71	9	183
Miejsce zamieszkania					
Wieś	6	19	70	6	403
Miasto do 20 tys.	2	21	73	4	142
20-100 tys.	8	30	55	8	228
101-500 tys.	6	31	61	3	201
501 tys. i więcej mieszk.	12	29	56	3	125
Wykształcenie					
Podstawowe	4	17	71	9	305
Zasadnicze zawodowe	4	24	69	3	288
Średnie	7	29	59	5	405
Wyższe	17	34	47	2	100
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	16	34	48	1	65
Prac. umysł. niż. szczebla	2	34	61	3	114
Pracownicy fiz. - umysł.	8	30	51	11	99
Robotnicy wykwalifikowani	5	26	67	2	106
Robotnicy niewykwalifik.	0	30	63	7	41
Rolnicy	0	6	91	3	59
Pracujący na własny rach.	8	38	48	5	51
Bierni zawodowo					
Renciści	5	15	72	8	126
Emeryci	6	18	70	7	208
Uczniowie i studenci	21	36	41	2	74
Bezrobotni	3	19	71	7	96
Gospodynie domowe i inni	3	28	66	3	59
Pracuje w:					
inst. państw., publicznej	5	30	65	1	212
spółce właścicieli					
prywatnych i państwa	3	30	61	6	105
sekt. pryw. poza rolnict.	10	31	50	9	173
prywatnym gosp. rolnym	0	9	88	3	75
Dochody na jedną osobę					
Do 275 zł	3	17	75	5	154
276-399	2	12	80	6	133
400-549	2	26	66	4	234
550-799	6	29	59	6	180
Powyżej 799 zł	13	32	52	4	165
Ocena własnych war. mater.					
Złe	2	16	78	4	393
Średnie	5	25	64	7	467
Dobre	16	39	40	5	236
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	13	21	61	5	79
Raz w tygodniu	6	25	64	5	574
1-2 razy w miesiącu	3	25	68	4	162
Kilka razy w roku	7	27	61	5	186
W ogóle nie uczestniczy	7	24	61	9	95
Poglądy polityczne					
Lewica	3	22	71	4	349
Centrum	3	24	70	3	267
Prawica	19	31	48	2	232
Trudno powiedzieć	2	23	61	13	248

Tabela 4. Jak Pan(i) sądzi, czy w ciągu najbliższego roku sytuacja w Polsce poprawi się, pogorszy czy też się nie zmieni?

(%)

	Poprawi się	Nie zmieni się	Pogorszy się	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	10	43	39	8	1096
Płeć					
Mężczyźni	9	45	40	6	521
Kobiety	11	41	38	10	576
Wiek					
18-24 lat	20	62	12	6	157
25-34	12	44	38	6	193
35-44	6	45	41	8	207
45-54	7	38	51	4	235
55-64	9	42	43	7	121
65 lat i więcej	10	31	42	17	183
Miejsce zamieszkania					
Wieś	9	43	36	12	402
Miasto do 20 tys.	11	40	45	4	142
20-100 tys.	9	45	38	8	227
101-500 tys.	12	42	41	5	201
501 tys. i więcej mieszk.	13	44	41	2	125
Wykształcenie					
Podstawowe	8	40	38	14	304
Zasadnicze zawodowe	6	47	41	5	287
Średnie	12	43	40	6	405
Wyższe	21	43	30	7	100
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	17	43	37	3	65
Prac. umysł. niż. szczebla	11	49	36	4	114
Pracownicy fiz. - umysł.	5	45	44	7	99
Robotnicy wykwalifikowani	8	42	46	4	106
Robotnicy niewykwalifik.	10	47	43	0	40
Rolnicy	2	49	40	9	59
Pracujący na własny rach.	18	38	40	4	51
Bierni zawodowo					
Renciści	7	43	37	13	126
Emeryci	11	33	44	13	208
Uczniowie i studenci	23	57	13	7	74
Bezrobotni	3	43	44	10	96
Gospodynie domowe i inni	17	46	32	4	59
Pracuje w:					
inst. państw., publicznej	11	43	44	2	212
spółce właścicieli					
prywatnych i państwa	9	42	45	4	105
sekt. pryw. poza rolnict.	13	45	35	7	172
prywatnym gosp. rolnym	2	55	33	10	75
Dochody na jedną osobę					
Do 275 zł	3	55	35	7	154
276-399	5	42	45	8	133
400-549	8	46	37	10	233
550-799	8	41	45	5	180
Powyżej 799 zł	17	44	34	5	165
Ocena własnych war. mater.					
Złe	5	37	50	8	392
Średnie	10	46	36	8	467
Dobre	18	48	27	7	235
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	13	46	29	11	79
Raz w tygodniu	10	43	38	9	572
1-2 razy w miesiącu	8	47	38	7	162
Kilka razy w roku	12	36	46	6	186
W ogóle nie uczestniczy	9	47	38	5	95
Poglądy polityczne					
Lewica	6	46	43	6	349
Centrum	8	50	37	5	267
Prawica	17	42	31	10	232
Trudno powiedzieć	12	33	43	12	247

Tabela 5. Czy, Pana(i) zdaniem, w ciągu najbliższego roku **sytuacja polityczna** w Polsce:

	(%)				
	poprawi się	pozostanie bez zmian	pogorszy się	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	14	48	25	13	1098
Płeć					
Mężczyźni	14	51	26	9	521
Kobiety	14	46	24	16	577
Wiek					
18-24 lat	25	56	11	9	157
25-34	9	60	23	8	194
35-44	12	53	28	7	207
45-54	16	41	29	14	235
55-64	10	44	31	15	122
65 lat i więcej	13	36	27	23	183
Miejsce zamieszkania					
Wieś	15	46	24	15	403
Miasto do 20 tys.	9	55	28	8	142
20-100 tys.	15	48	27	10	228
101-500 tys.	14	50	22	14	201
501 tys. i więcej mieszk.	17	46	26	11	125
Wykształcenie					
Podstawowe	10	41	27	22	305
Zasadnicze zawodowe	14	51	28	8	288
Średnie	16	53	21	11	405
Wyższe	19	48	26	6	100
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	10	59	26	5	65
Prac. umysł. niż. szczebla	12	57	13	17	114
Pracownicy fiz.-umysł.	17	49	23	10	99
Robotnicy wykwalifikowani	13	56	26	5	106
Robotnicy niewykwalifik.	10	49	25	17	41
Rolnicy	2	45	39	14	59
Pracujący na własny rach.	14	50	26	9	51
Bierni zawodowo					
Renciści	14	43	24	20	126
Emeryci	13	42	27	18	208
Uczniowie i studenci	31	53	11	5	74
Bezrobotni	13	45	32	10	96
Gospodynie domowe i inni	17	39	35	9	59
Pracuje w:					
inst. państw., publicznej	14	52	24	10	212
spółce właścicieli					
prywatnych i państwa	14	49	26	11	105
sekt. pryw. poza rolnict.	14	59	16	10	173
prywatnym gosp. rolnym	15	43	29	13	75
Dochody na jedną osobę					
Do 275 zł	11	50	28	12	154
276-399	10	49	28	13	133
400-549	13	52	24	11	234
550-799	12	47	30	12	180
Powyżej 799 zł	23	48	20	9	165
Ocena własnych war. mater.					
Złe	11	42	34	12	393
Średnie	12	53	20	15	467
Dobre	23	50	18	9	236
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	14	53	23	10	79
Raz w tygodniu	13	48	26	13	574
1-2 razy w miesiącu	14	46	25	15	162
Kilka razy w roku	16	50	22	12	186
W ogóle nie uczestniczy	15	50	29	7	95
Poglądy polityczne					
Lewica	15	51	27	7	349
Centrum	13	51	26	10	267
Prawica	20	47	21	12	232
Trudno powiedzieć	8	43	24	25	248

Tabela 6. Czy, Pana(i) zdaniem, w ciągu najbliższego roku **sytuacja gospodarcza** w Polsce:

	(%)				
	poprawi się	pozostanie bez zmian	pogorszy się	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	13	47	31	9	1098
Płeć					
Mężczyźni	15	49	29	7	521
Kobiety	12	45	32	12	577
Wiek					
18-24 lat	30	52	8	11	157
25-34	11	53	28	8	194
35-44	8	52	36	5	207
45-54	13	42	35	10	235
55-64	12	44	36	7	122
65 lat i więcej	10	37	38	15	183
Miejsce zamieszkania					
Wieś	9	49	31	12	403
Miasto do 20 tys.	10	47	37	6	142
20-100 tys.	16	46	30	8	228
101-500 tys.	15	49	26	10	201
501 tys. i więcej mieszk.	26	38	31	6	125
Wykształcenie					
Podstawowe	12	40	34	14	305
Zasadnicze zawodowe	11	50	33	6	288
Średnie	16	47	27	10	405
Wyższe	18	53	26	3	100
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	12	49	39	1	65
Prac.umysł.niż.szczębla	13	51	19	16	114
Pracownicy fiz.-umysł.	16	55	22	7	99
Robotnicy wykwalifikowani	12	49	36	3	106
Robotnicy niewykwalifik.	9	41	37	13	41
Rolnicy	13	39	41	7	59
Pracujący na własny rach.	17	48	26	9	51
Bierni zawodowo					
Renciści	12	47	30	11	126
Emeryci	11	41	36	12	208
Uczniowie i studenci	35	50	8	7	74
Bezrobotni	6	46	37	11	96
Gospodynie domowe i inni	16	39	39	6	59
Pracuje w:					
inst. państw., publicznej	13	47	32	8	212
spółce właścicieli					
prywatnych i państwa	18	46	29	8	105
sekt. pryw. poza rolnict.	13	55	24	8	173
prywatnym gosp. rolnym	19	41	30	10	75
Dochody na jedną osobę					
Do 275 zł	3	55	36	5	154
276-399	10	41	38	11	133
400-549	12	48	32	8	234
550-799	11	49	29	10	180
Powyżej 799 zł	25	42	28	5	165
Ocena własnych war. mater.					
Złe	8	44	40	8	393
Średnie	12	49	28	11	467
Dobre	25	47	20	8	236
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	15	46	28	11	79
Raz w tygodniu	13	46	32	9	574
1-2 razy w miesiącu	10	49	32	10	162
Kilka razy w roku	17	46	26	11	186
W ogóle nie uczestniczy	16	48	32	4	95
Poglądy polityczne					
Lewica	11	50	36	4	349
Centrum	13	50	30	7	267
Prawica	25	45	24	6	232
Trudno powiedzieć	8	41	29	22	248